

2024-12-02

Utbildningsdepartementet

Remissvar från RIO - Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation avseende betänkandet Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42)

Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO) inkommer härmed med yttrande över betänkandet Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42).

RIO är en ideell förening för Sveriges 114 folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor.

RIO välkomnar betänkandet, med den uttryckta intentionen att ge folkhögskolorna de bästa förutsättningar att verka framöver.

RIO lämnar inledningsvis, i avsnitt A, synpunkter på utredningens förslag och bedömningar. Därefter lämnar RIO i avsnitt B synpunkter på utredningens konsekvensanalys. Avslutningsvis kommenterar RIO i avsnitt C betänkandet i övrigt och lyfter perspektiv som saknas i betänkandet.

A. RIO:s synpunkter på utredningens förslag och bedömningar

RIO lämnar nedan synpunkter på de av utredningens förslag och bedömningar som berör folkhögskolan. Förslag och bedömningar som endast berör studieförbund kommenteras i huvudsak inte.

RIO **avstyrker** den 1 januari 2026 som datum för ikraftträdande för de föreslagna författningarna. RIO anser att den 1 januari 2026 som datum för ikraftträdande inte är realistiskt med tanke på att förslagen behöver beredas ytterligare efter remisstidens utgång i december 2024. Dessutom är det angeläget att RIO och andra aktörer hinner genomföra omfattande

implementeringsinsatser innan regeländringarna ska tillämpas av folkhögskolorna, och för att säkerställa att förändringarna får de effekter som lagstiftaren avsett. Vi förordar därför att författningarna i stället ska träda i kraft den 1 januari 2027. RIO delar den uppfattning som utredningen redogör för i avsnitt 19.1 om att de nya bestämmelserna bör träda i kraft tillsammans och så snart som möjligt, vilket enligt RIO:s uppfattning är den 1 januari 2027.

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m.

RIO **delar inte fullt ut** förslaget om att i lagen om revision av statlig verksamhet m.m. ange att Riksrevisionen ska granska årsredovisningen för Folkbildningsrådet. Se motivering under avsnitt 17.5.

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:124) med instruktion för Myndigheten för kulturanalys

RIO **tillstyrker** förslaget om att i förordningen med instruktion för Myndigheten för kulturanalys ange att den myndigheten ska utvärdera, analysera och redovisa resultat och effekter av statens stöd till folkbildningen.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen

RIO **delar i huvudsak** författningsförslaget, men framför nedan vissa synpunkter.

Enligt RIO kan statsbidragsförordningen bli mer lättläst om bestämmelserna samlas i en ny förordning. De föreslagna ändringarna är så pass omfattande att regeringen bör besluta om en ny förordning om statsbidrag till folkbildningen i stället för att ändra i den befintliga förordningen.

Det kan övervägas om förordningen kan ange att Folkbildningsrådet inför beslut om ändringar i de villkor som organisationen beslutar ska ta fram en konsekvensutredning, som folkhögskolorna ges tillfälle att yttra sig över. Det kan också övervägas om villkoren för statsbidrag ska omfattas av motsvarande krav som gäller för myndigheters arbete med regelförenkling för att öka kvaliteten i regelstyrningen (jfr förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar, prop. 1997/98:136 och Ds 1998:43 s. 18).

RIO vill framhålla att vi stödjer att förordningen ska poängtera att statens stöd till folkbildningen ska främja de av riksdagen beslutade målen med folkbildningen.

Det kan vara lämpligt att i förordningen ange en specificerad, bortre tidsgräns för när den som har tagit emot statsbidrag kan bli återbetalningsskyldig om villkor i beslutet om statsbidrag inte har följts. När den specificerade tidsgränsen är passerad ska en bidragsmottagare kunna förvänta sig att det man redogjort för är godtaget av bidragsgivaren.

RIO vill slutligen betona vikten av den föreslagna övergångsbestämmelsen. RIO instämmer i den bedömning som utredningen redogör för i avsnitt 19.2, om att det finns behov av en övergångsbestämmelse, eftersom statsbidrag som har beslutats före ikraftträdandet kan bli föremål för beslut om krav på återbetalning efter tidpunkten för ikraftträdandet. Det är därför angeläget att genom en övergångsbestämmelse klargöra vilka bestämmelser om till exempel bidragets syfte och övriga villkor som ska gälla i dessa fall.

9.2 Folkbildningen når många, men har svårt att nå vissa grupper

Utredningen bedömer att folkbildningens aktörer bör arbeta för att nå deltagare från underrepresenterade grupper.

RIO **ställer sig frågande** till utredningens beskrivning av att folkhögskolan skulle ha svårt att nå grupper som är underrepresenterade i folkbildningens verksamheter och framhåller att breddad rekrytering redan är ett pågående arbete. Detta i enlighet med ett av statens syften med stödet till folkhögskolor; att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.

Då folkhögskolan är en utbildningsform med plats för möten är det angeläget att framhålla att breddad rekrytering inte ska innebära ett minskat fokus på övriga grupper. Folkhögskolan är en plats för alla.

Nu anges i betänkandet grupper som är underrepresenterade i folkbildningens verksamheter och därmed folkhögskolans. Utredningen anger att deltagarnas bakgrund varierar mellan olika kurser och för delar av utbudet har folkhögskolan liknande utmaningar som övriga delar av folkbildningen. RIO tolkar detta som att utredningen med "delar av utbudet" avser särskild kurs. Men om läsningen ska förstås som att det avser grupper underrepresenterade i samhället vill RIO hävda att folkhögskolan är en utbildningsform som i hög utsträckning når till exempel personer med funktionsnedsättning och utrikes födda. Folkhögskolan är tidig, ofta före det övriga utbildningsväsendet, med att identifiera nya målgrupper utifrån behov som staten inte alltid identifierar men som ligger i linje med folkbildningspolitikens mål och syften. En jämförelse med övrig vuxenutbildning vore mer träffsäker och rättvisande för folkhögskolan.

Utredningen lyfter särskilt deltagare med funktionsnedsättning som en viktig del av folkbildningen och därmed folkhögskolans verksamhet. Där ingår till exempel deltagare med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), rörelsehinder, olika grader av syn- och/eller hörselnedsättning, intellektuell funktionsnedsättning, förvärvad hjärnskada i vuxen ålder och medicinsk funktionsnedsättning.

Folkhögskolan har av tradition hävdats betydelsen av en likvärdig studietid för alla och i detta förhållningssätt bejakat olikheter och mångfald med olika behov och intressen. Ett arbete som i praktiken handlar om att skapa utrymme och studiemöjligheter som bygger på varje individs förutsättningar och utvecklingspotential grundat i individuella studie- och kursplaner. För deltagare med funktionsnedsättning görs anpassningar utifrån ett specialpedagogiskt tänk, exempelvis mindre undervisningsgrupper, ökat behov av verksamhetsstöd runt undervisningen och tillgänglighet i form av stödpersoner/assistenter, stöd från vaktmästeri och IT-insatser där det sistnämnda är extra viktigt om deltagaren har både fysiska och kognitiva svårigheter. Dessutom innebär det även ytterligare krav på kunskaper och kompetenser på undervisande personal.

RIO ser gärna att deltagare med funktionsnedsättning blir ett tydligt fokusområde i kommande uppdrag till de instanser som kommer att följa upp folkhögskola, att uppföljningen även omfattar statens nationella funktionshinderpolitik samt att olika typer av funktionsnedsättning beaktas i uppföljningen.

Vidare saknar RIO en problematisering av representativitet i betänkandet. Mot bakgrund av att demografin varierar över landet; ska representativitet uppnås per skola, lokalt/regionalt per grupp av skolor eller nationellt, utbildningsformen i sin helhet? Även behoven varierar över landet. Då dessa inte alltid relaterar till demografin; ska representativitet vara överordnat behoven?

Förutsättningarna för breddad rekrytering ges av regering och riksdag i form av nivån på anslaget till folkhögskolan i statens budget. Jämfört med 2022 har utbildningsplatserna

minskat i antal med ca 4 000. Det blir under de förutsättningarna en utmaning att nå fler deltagare. RIO förutsätter att utredningens bedömning inte ska innebära att antalet deltagare från övriga grupper ska minska.

Vidare kan styrningen av och kvaliteten på andra aktörers verksamhet påverka folkhögskolans möjligheter till breddad rekrytering. Ett exempel är Arbetsförmedlingen som kan anvisa till Studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF) men vars verksamhet inte är likvärdig över hela landet. Ett annat är kommunerna som kan informera om möjligheten till Svenska för invandrare (sfi) på folkhögskola och vars studie- och yrkesvägledare kan vägleda människor till studier på folkhögskola men där kännedomen om utbildningsformen folkhögskola är varierande.

Det faktum att det finns brister i Sveriges Kommuner och Regioners överenskommelse om mobilitetsstöd med konsekvens att detta stöd kan utebli för utomlänsdeltagare vid filial försvårar riksrekrytering till folkhögskola. Även detta kan påverka folkhögskolans möjligheter till breddad rekrytering.

10.2.1 Folkbildningens särskilda betydelse för kultur

Utredningen bedömer att en särskild utredning kring musikutbildningarnas förutsättningar bör tillsättas i syfte att se över hur samverkan och samordning mellan olika aktörer kan utvecklas för att skapa bättre förutsättningar för olika nivåer av musikutbildning att understödja varandra.

RIO **delar i huvudsak** utredningens bedömning och ser fram emot att förutsättningarna för folkhögskolans musikutbildningar belyses och hur utbildningsformens betydelse i utbildningskedjan kan stärkas ytterligare. Folkhögskolans musikutbildningar fungerar sedan lång tid tillbaka som förberedande inför vidare utbildning till professionell musiker.

På folkhögskola finns det idag cirka 192 olika musikutbildningar. En del av dem är profil på allmän kurs, några är yrkesinriktade och en del särskild kurs. Innehållsmässigt täcker de en rad olika genrer, från komposition till jazz, rock, singer-songwriter, kyrkomusiker med mera.

Folkhögskolevistelsen blir för många en konstnärlig förberedelsetid med möjligheter till fördjupning och bredd med möjlighet att förbereda sig för antingen fortsatta musikutbildningar eller andra vägar i musikbranschen.¹ Folkhögskolor utgör tillsammans med andra preparandutbildningar en avgörande länk i musikutbildningarnas utbildningskedja. De folkhögskolor som specifikt profilerat sig mot musikutbildningar är avgörande för rekrytering till högskolestudier.²

Men RIO vill framhålla att det finns många fler kulturutbildningar än musikutbildningar på folkhögskola; estetiska kurser inom till exempel design/formgivning, hantverk, teater, dans och skönlitteratur. Kulturutbildningarna blir inte endast meriterande som utövare av kultur utan har en bredare betydelse. De bedrivs med ambitionen att stärka deltagarna även i roller som konsument och beställare av kultur. Kultur är också en integrerad del i folkhögskolans övriga verksamhet.

¹ <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:388265/FULLTEXT02.pdf>

²

https://www.musikaliskaakademien.se/download/18.37f1b1ff186a1c6f11716582/1679312358064/Rapport%20Musiklyftet_20%20mars%5B3%5D.pdf

Folkhögskolan som utbildningsform har en oerhört stor betydelse för kulturen i Sverige. På många håll är folkhögskolan en lokal kulturinstitution om inte den enda och en viktig arbetsgivare för ofta professionella konstnärer och kulturarbetare som på skolan är anställda som lärare.

Utredningen menar att det saknas resurser för folkhögskolans musikutbildningar. En förutsättning ges således av regering och riksdag i form av nivån på anslaget till folkhögskolan i statens budget. Jämfört med 2022 har utbildningsplatserna minskat i antal med ca 4 000. RIO kan konstatera att det under rådande ekonomiska förutsättningar blir svårt att utveckla folkhögskolans utbildningar inom kultur.

11.4 En ny balanspunkt kan bidra till en ny start för folkbildningen

Utredningen bedömer att det behövs en ny balanspunkt i relationen mellan staten och folkbildningens aktörer.

RIO delar inte fullt ut utredningens bedömning.

Utredningen bedömer att förslagen sammantaget innebär att balanspunkten flyttas till statens fördel. RIO vill i sammanhanget påpeka att om balanspunkten i relationen mellan staten och folkbildningens aktörer flyttas för långt till statens fördel, riskeras det fria och frivilliga med folkbildningen.

Det är just folkhögskolans särart som gör den så framgångsrik. I prop. 2013/14:172 *Allas kunskap – allas bildning* lyfts folkhögskolan fram som en egen utbildningsform, med stora möjligheter att nå människor som inte deltar i det övriga utbildningssystemet. Folkhögskolan präglas av en syn på deltagare utifrån ett helhetsperspektiv och deltagarstyrda studier som främjar egenmakt och förmåga att påverka sin livssituation. Att balanspunktens förskjutning avser kontroll och inte styrning gör den dock acceptabel.

En mer omfattande utvärdering av folkhögskolan kommer sannolikt innebära en ökad administration för folkhögskolorna. Med konsekvensen att, givet oförändrade förutsättningar i övrigt, folkhögskolornas verksamhet får minskat utrymme. Den verksamhet som gör stor nytta för såväl individ som samhälle.

Denna ökade administration kommer särskilt drabba folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor då många av dessa, till skillnad från regionägda folkhögskolor, inte har tillgång till administrativt stöd från en förvaltning eller till och med ingår i en sådan.

12.2.4 Det nuvarande målet behöver förnyas

Utredningen bedömer att det behövs ett nytt mål för folkbildningspolitiken

RIO har **inget att erinra** mot en ny målstruktur med ett övergripande mål och delmål med indikatorer.

Det är angeläget att staten har en dialog med regionerna vid utformning av målstruktur. För folkhögskolan är det bra om statens och respektive regions målstruktur är så lika som möjligt. Om inte finns risk för ytterligare kontrollfunktioner som kan förvärra den administrativa bördan för folkhögskolorna. Motstridiga målstrukturer försvårar en nationell folkbildnings- och folkhögskolepolitik.

RIO anser att regeringen bör ge statsbidragsutbetalaren, oavsett om detta framöver är Folkbildningsrådet eller en myndighet, i uppdrag att utforma indikatorer i samråd med analys- och utvärderingsmyndigheterna.

12.3.1 En ny målstruktur med ett övergripande mål och fyra delmål för folkbildningspolitiken ska införas. De i dag gällande fyra syftena med statsbidraget ska upphöra att gälla, och i stället ska ett övergripande syfte med statsbidraget för folkbildningen införas

RIO har **inget att erinra** mot en ny målstruktur med bland annat ett övergripande mål med folkbildningspolitiken.

Det är angeläget att staten har en dialog med regionerna vid utformning av målstruktur och övergripande syfte. För folkhögskolan är det bra om statens och respektive regions målstruktur och övergripande syfte är så lika som möjligt. Om inte finns risk för ytterligare kontrollfunktioner som kan förvärra den administrativa bördan för folkhögskolorna. Motstridiga målstrukturer och övergripande syften försvårar en nationell folkbildnings- och folkhögskolepolitik.

Mot bakgrund av att folkhögskolor och studieförbund bedriver olika former av verksamhet skulle delmål kunna vara specifikt utformade för folkhögskolor respektive studieförbund.

12.3.2 Det nya övergripande målet för folkbildningspolitiken ska vara höjd bildningsnivå, höjd utbildningsnivå och ökad delaktighet i samhället

RIO **delar i huvudsak** utredningens uppfattning om det övergripande målet, men anser att av ett övergripande mål ska stärkt demokrati och utjämnande av utbildningsklyftor framgå.

Det är angeläget att staten har en dialog med regionerna vid utformning av övergripande mål. För folkhögskolan är det bra om statens och respektive regions övergripande mål är så lika som möjligt. Om inte finns risk för ytterligare kontrollfunktioner som kan förvärra den administrativa bördan för folkhögskolorna. Motstridiga övergripande mål försvårar en nationell folkbildnings- och folkhögskolepolitik.

Sverige ligger fortfarande högt i demokratirankningar, men enligt den demokratifrämjande organisationen IDEA:s senaste mätning har Sverige fallit i ranking inom kategorin deltagande, som bland annat handlar om civilsamhället. Liksom många andra aktörer inom civilsamhället märker folkhögskolan av ett allt hårdare debattklimat med en ökande mängd desinformation, hat och hot. Vi är mycket bekymrade över den här utvecklingen i det svenska samhället. Hat, hot och misstänkliggörande är metoder som tyvärr får människor att tystna.

Det internationella forskningsprogrammet 'Varieties of Democracy' - eller V-Dem - vid Göteborgs universitet visar i sina rapporter att världen går mot att allt fler länder blir autokratiska och att demokratiska system brottas med många svårigheter. Mot den bakgrunden är folkbildningens och folkhögskolans bidrag till det demokratiska samtalet i Sverige av yttersta vikt.

Civilsamhället, inklusive folkhögskolan, är ett fundament för aktiva samhällsmedborgare, deltagande och inkludering, och bidrar ofta till samhällsförbättrande åtgärder. Det är också en avgörande del av en fungerande demokrati, inte minst för att ständigt främja en levande debatt och granska ansvariga beslutsfattare. Men civilsamhället, inklusive folkhögskolan, har fått det svårare att verka, bland annat på grund av nedskärningar i offentligt stöd vilket påverkar viktig verksamhet som staten inte kan utföra eller brister i.

En stärkt demokrati nås inte bara genom bildning och utbildning, utan när olika människor möts i olika sammanhang, såsom på folkhögskolan. Folkhögskolan och civilsamhället har både

idag och historiskt en stor betydelse för demokratins utveckling i Sverige. I folkhögskolans pedagogik ingår att lärandet sker tillsammans med andra och att människor får möjligheten att tänka självständigt och kritiskt.

RIO vill också framhålla att det är bra att bildning anges först i ett övergripande mål då bildning är ett större och mer omfattande begrepp än utbildning.

12.3.3 Fyra delmål ska finnas för folkbildningspolitiken

De fyra delmålen ska enligt utredningen vara:

-Att fler människor breddar och fördjupar sina kunskaper och når nya insikter

-Att fler människor intresserar sig för kulturell utbildning och bildning samt att delaktigheten i kulturlivet ökar och breddas

-Att fler människor får nya och återkommande möjligheter att gå vidare i arbetsliv och studier

-Att folkbildningens verksamhet bidrar till ökad sammanhållning och gemenskap genom att nya målgrupper nås och att personer med olika bakgrund och förutsättningar möts i folkbildande sammanhang

RIO har **inget att erinra** mot förslaget att införa delmål. Mot bakgrund av att folkhögskolor och studieförbund bedriver olika former av verksamhet skulle delmål kunna vara specifikt utformade för folkhögskolor respektive studieförbund.

Det är angeläget att staten har en dialog med regionerna vid utformning av delmål. För folkhögskolan är det bra om statens och respektive regions delmål är så lika som möjligt. Om inte finns risk för ytterligare kontrollfunktioner som kan förvärra den administrativa bördan för folkhögskolorna. Motstridiga delmål försvårar en nationell folkbildnings- och folkhögskolepolitik.

RIO betonar att det är viktigt att formulera delmål på ett sådant sätt att de inte riskerar att försvåra folkhögskolans arbete med att nå de grupper som har störst behov av folkhögskola, bland annat de som står längst från arbetsmarknaden och som därmed riskerar samhälleligt utanförskap.

Vidare betonar RIO att delmål ska vara ett sätt att bedöma folkhögskole- och folkbildningspolitikens framgång, inte den enskilda folkhögskolans bidrag. Det gäller exempelvis det föreslagna delmålet om att fler människor ska gå vidare i arbetsliv och studier, som passar mindre väl för en folkhögskola med fokus på äldre deltagare. Andelen äldre blir allt större och en betydande del av befolkningen utgörs och kommer att utgöras av pensionärer. Det är angeläget att folkhögskolor fortsatt har möjlighet att nå äldre för ett livslångt lärande. Många vill och kan vara aktiva samhällsmedborgare även efter arbetslivet. Rätten till deltagande i samhällsutvecklingen ska omfatta alla. Äldre bär dessutom en stor del av civilsamhället. Men tillgång till fortsatt bildning och utbildning är avgörande för att engagemanget ska bibehållas och nya kunskaper fås för att kunna ta nya uppdrag inom civilsamhället. De är en viktig målgrupp för folkhögskolorna, både i form av seniorkurser och som deltagare i övrig verksamhet. Utformningen av delmål ska inte försvåra äldres deltagande på folkhögskola.

Delmål om att fler människor ska gå vidare i arbetsliv och studier riskerar att göra det gynnsamt för folkhögskolor att rekrytera lättundervisade deltagare. För att lyckas i studier och arbetsliv är

även personlig utveckling viktigt, vilket borde betonas i delmålen. De deltagare som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden och studier kräver idag ett omfattande stöd för att finna motivation och "lära sig att lära". Folkhögskolornas och lärarnas omfattande arbete för att hjälpa deltagarna att finna mening och mål med studierna är en nyckelfaktor för framgångsrika studier på folkhögskola.

Delmålen behöver omfatta vikten av personlig utveckling, möjligheten till livslångt lärande och skapandet av egenmakt. Detta sker ofta i samverkan med civilsamhället och genomförs ofta som korta kurser.

RIO anser också att delmålen bör framhålla värdet av kultur, eller kulturella yttringar, i en bredare bemärkelse, för att bygga och utveckla ett gott samhälle.

Förutsättningarna för att nå delmål utformade i termer av *fler* ges av regering och riksdag i form av nivån på anslaget till folkhögskolan i statens budget. Jämfört med 2022 har utbildningsplatserna minskat i antal med ca 4 000. Det blir under de förutsättningarna en utmaning att nå sådana delmål.

RIO förordar i stället delmål utformade i termer av en ökad mångfald av människor.

12.3.4 Syftet med statsbidraget är att säkerställa finansiering av en infrastruktur för folkbildning i hela landet för att på så sätt främja det övergripande målet för folkbildningspolitiken

RIO **tillstyrker** det föreslagna övergripande syftet med statsbidragen till folkhögskolor respektive studieförbund och konstaterar att detta förutsätter en utformning av regleringen av folkhögskolans verksamhet och nivå på den statliga finansieringen av folkhögskolor respektive studieförbund som främjar det övergripande målet.

Folkhögskolan medfinansieras av regionerna. Det är angeläget att staten har en dialog med regionerna vid utformning av syfte. För folkhögskolan är det bra om statens och respektive regions syfte är så lika som möjligt. Om inte finns risk för ytterligare kontrollfunktioner som kan förvärra den administrativa bördan för folkhögskolorna. Motstridiga syften försvårar en nationell folkbildnings- och folkhögskolepolitik. Staten bör ta ansvaret för att hela finansieringsmodellen fungerar i enlighet med syftet.

Det är ett ambitiöst syfte med statsbidraget; att säkerställa *finansiering* av en infrastruktur för folkbildning i *hela landet*. RIO bejakar detta men saknar en analys av befintliga utmaningar och åtgärder för att lösa dessa. En sådan analys skulle till exempel kunna omfatta regleringen av 15 procent allmän kurs, den regionala medfinansieringen, förutsättningar på den lokala arbetsmarknaden och villkoren för internaten.

13.1.5 Det saknas dataskyddsreglering för folkhögskolor i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen

Utredningen bedömer att regeringen bör analysera behov av folkhögskolors rätt att behandla känsliga personuppgifter.

RIO **tillstyrker** bedömningen att regeringen bör analysera behov av folkhögskolors rätt att behandla känsliga personuppgifter. Som utredningen anger finns det sedan år 2020 särskilda dataskyddsbestämmelser i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen, som tillåter studieförbund att behandla känsliga personuppgifter. Bakgrunden till den regleringen gäller statistik om studieförbunden. Utredningen anser att regeringen på motsvarande sätt som

man gjort för studieförbunden bör analysera behov och konsekvenser av en sådan reglering även för folkhögskolor. RIO betonar att det är angeläget att tydliggöra det rättsliga stödet för folkhögskolor att kunna behandla känsliga personuppgifter. Detta är viktigt framför allt eftersom Universitets- och högskolerådets (UHR) betygsdatabas Beda för närvarande byggs ut för att framöver bland annat även omfatta meriter från och antagning till folkhögskola. Enligt uppgift på UHR:s hemsida håller regeringen på att ta fram ett förslag till förordning för det utökade Beda, och i det arbetet anser RIO att regeringen bör analysera om det finns behov av reglering om folkhögskolors personuppgiftshantering vid antagning och omdömessättning.

13.3 De indikatorer som i dag används för att följa upp folkbildningen ska kompletteras och revideras

Utredningen föreslår följande indikatorer under respektive delmål:

1 Delmål om att fler människor breddar och fördjupar sina kunskaper och når nya insikter:

A Andel som läser fler än ett ämne i studieförbund

B Andel nybörjare inom studieförbund och folkhögskolor

C Andel som ökat och breddat sina kunskaper samt fått möjlighet att reflektera och diskutera med andra

2 Delmål om att fler intresserar sig för kulturell utbildning och bildning samt att delaktigheten i kulturlivet ökar och breddas:

A Antal deltagare i kulturprogram hos studieförbunden, SISU Idrottsutbildarna och folkhögskolorna

B Antal deltagare med inriktning mot kultur i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet

3 Delmål om att fler människor får nya och återkommande möjligheter att gå vidare i studier och arbetsliv:

A Andel som studerat vidare efter folkhögskolans allmänna kurs inom 1 år, 2 år och 3 år

B Andel som har en etablerad ställning på arbetsmarknaden efter 1 år, 2 år och 3 år

C Andel som upplever att de ökat sina möjligheter och fått inspiration till vidare studier efter folkhögskolan

4 Delmål om ökad sammanhållning och gemenskap i samhället genom att nå nya målgrupper och bidra till att personer med olika bakgrund och förutsättningar möts i folkbildande sammanhang:

A Andel personer med funktionsnedsättning i studieförbund, SISU Idrottsutbildarna och folkhögskolor

B Andel utrikes födda i studieförbund, SISU Idrottsutbildarna och folkhögskolor

C Andel som upplever att de är delaktiga i samhällets utveckling

RIO **har inget att erinra** mot indikatorer som sådana men vill betona att sådana endast ska ses som en del av underlaget för utvärdering och att indikatorer inte ska ha en direkt inverkan på beslut om statsbidrag till enskilda folkhögskolor.

Det är angeläget att staten har en dialog med regionerna vid utformning av indikatorer. För folkhögskolan är det bra om statens och respektive regions indikatorer är så lika som möjligt. Om inte finns risk för ytterligare kontrollfunktioner som kan förvärra den administrativa bördan för folkhögskolorna. Motstridiga indikatorer försvårar en nationell folkbildnings- och folkhögskolepolitik.

Att välja lämpliga indikatorer är avgörande eftersom de ofta blir styrande för verksamheten. RIO anser att regeringen bör ge statsbidragsutbetalaren, oavsett om detta framöver är Folkbildningsrådet eller en myndighet, i uppdrag att utforma dessa i samråd med analys- och utvärderingsmyndigheterna. Detta är den rimliga och normala hanteringen av indikatorer då det krävs mycket god metodkompetens för att ta fram indikatorer som är relevanta och ändamålsenliga. För att indikatorerna inte ska uppfattas som mål i sig kan de behöva förändras över tid.

Förutsättningarna för indikatorer utformade i termer av *antal* och *andel* ges av regering och riksdag i form av nivån på anslaget till folkhögskolan i statens budget. Jämfört med 2022 har utbildningsplatserna minskat i antal med ca 4 000. Det blir under de förutsättningarna en utmaning med sådana indikatorer.

När det gäller föreslagna indikatorer anser RIO att det är otydligt om 1C, 2B, 3B och 4C är tänkta att gälla både folkhögskolor och studieförbund, eller endast en av aktörerna.

Om 3B endast avser folkhögskola omfattas inte studieförbund överhuvudtaget av delmål 3. Vilka konsekvenser får en ojämn fördelning av indikatorer – och delmål – för måluppfyllelsen för folkhögskolor respektive studieförbund?

Vidare framgår det inte av hur indikatorerna formulerats att de behöver mätas över tid. Detta då delmålen formuleras i termer av "fler" och "ökad". Det är också problematiskt att indikatorerna här angivna som 1B, 1C, 3A, 3B och 3C ska mätas som andel. En ökad andel kan vid en första anblick ses som positivt men också vara detsamma som färre i antal. Indikatorn blir då inte ett mått på om delmålet nås. Även värt att nämnas är att deltagarnas utveckling kan variera beroende på vilket studieskede de befinner sig i.

Det finns en risk med hur indikatorerna formulerats under delmål 3. Att anta mer resursstarka deltagare till folkhögskolan kan innebära ett bättre resultat på indikatorerna och därmed måluppfyllelsen. En annan risk med indikatorerna under delmål 3 är att de kan missgynna äldre deltagare på folkhögskola och folkhögskolor med fokus på dessa. Det är av största vikt att dessa indikatorer utformas på ett sådant sätt att även äldre omfattas av uppföljningen. Folkhögskolorna ska kunna fortsätta utveckla en verksamhet för äldre utan att det får negativa konsekvenser.

RIO välkomnar att utredningen här uppmärksammar Folkhögskoleenkäten som genomförs årligen och som undersöker deltagarnas upplevelser av sina studier på folkhögskola. Resultatet visar bland annat en tydlig förflyttning närmare vidare studier och arbete.

14.2 Tre möjliga alternativa modeller

Utredningen bedömer att förändringar i självförvaltningsmodellen behöver genomföras för att säkerställa ändamålsenlig kontroll, uppföljning och utvärdering av folkbildningsanslaget.

RIO **delar inte fullt ut** förändringar i självförvaltningsmodellen vad gäller - ändamålsenlig - kontroll, uppföljning och utvärdering av anslagen till folkhögskolor respektive studieförbund.

Det är angeläget att det vid uppdrag om kontroll, uppföljning och utvärdering tydliggörs vad som avses med begreppen och vari uppdraget består. När begreppen används i allmänhet är definitionen ofta oklar om innehållsfrågan ens berörs.

14.3 Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska fortsatt fördela statsbidraget till folkbildningen i myndighets ställe

RIO **välkomnar** förslaget om att behålla självförvaltningsmodellen; att Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna fortsatt ska fördela statsbidragen till folkhögskolor respektive studieförbund i myndighets ställe.

Detta av flera skäl, bland annat skulle ny och kvalificerad kompetens behöva byggas upp på den eller de myndigheter som ska överta ansvaret, självförvaltningsmodellen är kostnadseffektiv och en myndighetslösning kan i förlängningen påverka övriga samhällsområden med liknande styrning som idrottsrörelsen och friluftslivet.

14.4 Utredningens alternativa förslag - om självförvaltningsmodellen avskaffas

Utredningen förordar att MUCF tar över ansvaret i det fall självförvaltningsmodellen avskaffas. I det fall studieförbundsverksamhet och folkhögskoleverksamhet ska delas på två myndigheter förordar utredningen att MUCF får ansvar för studieförbunden och MYH för folkhögskolorna.

RIO **förordar** självförvaltningsmodellen. Om denna avskaffas avstår vi från att ge synpunkter på vilken myndighet som vore mest lämplig att hantera folkhögskoleverksamhet.

RIO vill däremot lyfta behovet av en samlad kunskap om folkhögskolan om en myndighet skulle ta över ansvaret för utbildningsformen. Folkhögskolefrågorna bör då hanteras av ett särskilt organ inom den myndigheten. Det bör organiseras på ett liknande sätt som Nationellt centrum mot våldsbejakande extremism (CVE) inom myndigheten Brottsförebyggande rådet. CVE ska inom sitt område främja utvecklingen, verka för en högre grad av samordning och effektivitet, ge behovsanpassat stöd samt samla och sprida kunskap om centrets frågor. Ett särskilt organ med expertkunskaper om folkhögskolan bör ges ett motsvarande uppdrag. Det är angeläget att vid en myndighetslösning behålla den kompetens som nu finns inom Folkbildningsrådet.

15.2 Uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen bör utvecklas

Utredningen bedömer att uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen bör utvecklas. Det bör etableras en stadigvarande och långsiktig struktur för en extern oberoende utvärdering av statens stöd till folkbildningen.

RIO har **inget att erinra** mot en stadigvarande och långsiktig struktur för en extern utvärdering av statsbidragen till folkhögskolor respektive studieförbund.

Det är angeläget att det vid uppdrag om kontroll, uppföljning och utvärdering tydliggörs vad som avses med begreppen och vari uppdraget består. När begreppen används i allmänhet är definitionen ofta oklar om innehållsfrågan ens berörs.

RIO ser gärna att deltagare med funktionsnedsättning blir ett tydligt fokusområde i kommande uppdrag till de instanser som kommer att följa upp folkhögskola, att uppföljningen även omfattar statens nationella funktionshinderpolitik samt att olika typer av funktionsnedsättning beaktas i uppföljningen.

RIO förutsätter att analys- och utvärderingsmyndigheternas utvärdering av folkhögskolan finansieras genom respektive myndighets anslag och inte belastar anslag 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor i statens budget.

15.3 En ny modell för uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen ska införas. Uppföljning och utvärdering ska fortsatt ske på tre olika nivåer men den externa oberoende utvärderingen ska bli mer regelbunden och mer omfattande än den hittills varit.

RIO har **inget att erinra mot** en ny modell för uppföljning och utvärdering av statsbidragen till folkhögskolor respektive studieförbund där en extern sådan blir mer regelbunden och omfattande än tidigare.

Det är angeläget att det vid uppdrag om kontroll, uppföljning och utvärdering tydliggörs vad som avses med begreppen och vari uppdraget består. När begreppen används i allmänhet är definitionen ofta oklar om innehållsfrågan ens berörs.

RIO ser gärna att deltagare med funktionsnedsättning blir ett tydligt fokusområde i kommande uppdrag till de instanser som kommer att följa upp folkhögskola, att uppföljningen även omfattar statens nationella funktionshinderpolitik samt att olika typer av funktionsnedsättning beaktas i uppföljningen.

RIO förutsätter att analys- och utvärderingsmyndigheternas utvärdering av folkhögskolan finansieras genom respektive myndighets anslag och inte belastar anslag 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor i statens budget.

En mer omfattande utvärdering av folkhögskolan kommer sannolikt innebära en ökad administration för folkhögskolorna. Med konsekvensen att, givet oförändrade förutsättningar i övrigt, folkhögskolornas verksamhet får minskat utrymme. Den verksamhet som gör stor nytta för såväl individ som samhälle.

Denna ökade administration kommer särskilt drabba folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor då många av dessa, till skillnad från regionägda folkhögskolor, inte har tillgång till administrativt stöd från en förvaltning eller till och med ingår i en sådan.

15.4 Myndigheten för kulturanalys ska utifrån de folkbildningspolitiska målen utvärdera, analysera och redovisa resultat och effekter av statens stöd till folkbildningen

RIO tillstyrker förslaget.

Om en ny modell för uppföljning och utvärdering av statsbidragen till folkhögskolor respektive studieförbund införs är det rimligt att det är Myndigheten för kulturanalys som utifrån det övergripande målet för folkbildningspolitiken och delmålen för folkhögskolan ska utvärdera, analysera och redovisa resultat och effekter av statens stöd till folkhögskolan.

I detta arbete ingår att, tillsammans med statsbidragsutbetalaren och den andra analys- och utvärderingsmyndigheten, utforma indikatorer.

Det är angeläget att det vid uppdrag om kontroll, uppföljning och utvärdering tydliggörs vad som avses med begreppen och vari uppdraget består. När begreppen används i allmänhet är definitionen ofta oklar om innehållsfrågan ens berörs.

RIO ser gärna att deltagare med funktionsnedsättning blir ett tydligt fokusområde i kommande uppdrag till de instanser som kommer att följa upp folkhögskola, att uppföljningen även omfattar statens nationella funktionshinderpolitik samt att olika typer av funktionsnedsättning beaktas i uppföljningen.

RIO förutsätter att Myndigheten för kulturanalys utvärdering av statens stöd till folkhögskolan finansieras genom myndighetens anslag och inte belastar anslag 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor i statens budget.

15.5 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) ska inom ramen för sin instruktionsenliga verksamhet utvärdera effekter av statsbidragsfinansierad folkbildningsverksamhet vid folkhögskolor

RIO **tillstyrker** förslaget.

Om en ny modell för uppföljning och utvärdering av statsbidragen till folkhögskolor respektive studieförbund införs är det rimligt att det är Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering som ska utvärdera effekter av statsbidragsfinansierad folkbildningsverksamhet vid folkhögskolor.

I detta arbete ingår att, tillsammans med statsbidragsutbetalaren och den andra analys- och utvärderingsmyndigheten, utforma indikatorer.

Det är angeläget att det vid uppdrag om kontroll, uppföljning och utvärdering tydliggörs vad som avses med begreppen och vari uppdraget består. När begreppen används i allmänhet är definitionen ofta oklar om innehållsfrågan ens berörs.

RIO ser gärna att deltagare med funktionsnedsättning blir ett tydligt fokusområde i kommande uppdrag till de instanser som kommer att följa upp folkhögskolor, att uppföljningen även omfattar statens nationella funktionshinderpolitik samt att olika typer av funktionsnedsättning beaktas i uppföljningen.

RIO förutsätter att Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering utvärdering av effekter av statsbidragsfinansierad folkbildningsverksamhet vid folkhögskolor finansieras genom IFAU:s anslag och inte belastar anslag 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor i statens budget.

15.7 Delar av Folkbildningsrådets och SISU Idrottsutbildarnas utvärderingsverksamhet bör ses över

Utredningen bedömer att Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna bör fortsatt ansvara för uppföljning och utvärdering av statsbidraget enligt de bestämmelser som finns i statsbidragsförordningen. Regeringen bör se över vilka specifika uppföljnings- och utvärderingsuppgifter som Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna tidigare tilldelats skulle kunna uppdras åt de statliga utvärderingsorganisationerna. Även folkbildningsaktörerna själva bör se över riktningen och omfattningen på sin utvärderingsverksamhet.

RIO **delar i huvudsak** utredningens bedömning. Vi instämmer i vikten av tydlighet vad gäller uppdelning mellan Folkbildningsrådet, Myndigheten för kulturanalys och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering av uppföljnings- och utvärderingsuppgifter. RIO förutsätter att aktuella myndigheter samordnar sina verksamheter i dialog med och i relation till Folkbildningsrådet.

RIO menar att Folkbildningsrådet fortsatt ska följa upp statsbidraget och folkhögskolorna medan analys- och utvärderingsmyndigheterna ska ansvara för resultat och effekter av folkhögskolornas verksamhet.

Det är angeläget att det vid uppdrag om kontroll, uppföljning och utvärdering tydliggörs vad som avses med begreppen och vari uppdraget består. När begreppen används i allmänhet är definitionen ofta oklar om innehållsfrågan ens berörs.

RIO ser gärna att deltagare med funktionsnedsättning blir ett tydligt fokusområde i kommande uppdrag till de instanser som kommer att följa upp folkhögskola, att uppföljningen även omfattar statens nationella funktionshinderpolitik samt att olika typer av funktionsnedsättning beaktas i uppföljningen.

RIO ställer sig dock frågande till att folkhögskolorna själva bör se över omfattningen på sin utvärderingsverksamhet. På annan plats i betänkandet menar utredningen att ökad kontroll, uppföljning och utvärdering gör att folkhögskolorna förväntas ägna mer fokus på sådana frågor.

Då detta skulle innebära en ökad administration för folkhögskolorna som särskilt kommer drabba folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor välkomnar RIO alla möjligheter för folkhögskolorna och då särskilt de folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolorna att själva kunna hantera omfattningen av sitt administrativa arbete.

RIO förutsätter att analys- och utvärderingsmyndigheternas utvärdering av folkhögskolan finansieras genom respektive myndighets anslag och inte belastar anslag 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor i statens budget.

15.8 Folkbildningsrådet, SISU Idrottsutbildarna och de som har tagit emot statsbidrag till folkbildningen ska lämna Myndigheten för kulturanalys, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering samt Centrum för idrottsforskning de uppgifter och upplysningar som behövs för att genomföra uppföljning och utvärdering av statens stöd till folkbildningen

RIO har **inget att erinra** mot förslaget men betonar att det är viktigt med effektivitet i utvärderingarna och att den administrativa bördan inte ökar för folkhögskolorna.

Det är angeläget att det vid uppdrag om kontroll, uppföljning och utvärdering tydliggörs vad som avses med begreppen och vari uppdraget består. När begreppen används i allmänhet är definitionen ofta oklar om innehållsfrågan ens berörs.

En ökad administration för folkhögskolorna riskerar att leda till att folkhögskolornas verksamhet får minskat utrymme, givet oförändrade förutsättningar i övrigt. Folkhögskolornas verksamhet gör stor nytta för såväl individ som samhälle. Denna ökade administration kommer särskilt drabba folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor då många av dessa, till skillnad från regionägda folkhögskolor, inte har tillgång till administrativt stöd från en förvaltning eller till och med ingår i en sådan.

Det är mot bakgrund av denna konsekvens rimligt att här överväga om det endast är Folkbildningsrådet, och inte respektive folkhögskola, som ska lämna analys- och utvärderingsmyndigheterna uppgifter och upplysningar.

16.3 Kontrollen har utökats men behöver stärkas ytterligare

Utredningen bedömer att det behövs ytterligare åtgärder för att stärka kontrollen av statsbidraget till folkbildningen för att återställa förtroendet för bidragsgivningen till folkbildningen.

RIO **delar i huvudsak** utredningens bedömning.

RIO vill först vara tydlig med att det inte ska förekomma medveten felaktig användning av offentliga medel. Regleringen av statsbidraget till folkhögskolan ska inte heller vara utformad på ett sådant sätt att omedveten felaktig användning riskeras; det ska vara lätt att göra rätt.

Med det sagt framgår av direktiven till utredningen att det ska finnas ett ökat ifrågasättande av finansieringen av folkbildningen – här utgår RIO från att folkhögskolan avses – och att förtroendet för hanteringen av statsbidragen behöver stärkas väsentligt. Utredningen bekräftar direktiven och anger att det råder en förtroendekris. RIO noterar att det framförts kritik mot folkbildningen men att folkhögskolor inte känner igen detta ifrågasättande i sin vardag. Folkhögskolor upplever snarare ett brett stöd från samhällets aktörer.

Vidare menar utredningen att återkommande misstankar om samröre med personer kopplade till miljöer där man inte står bakom folkbildningens syn på tolerans, demokrati och mänskliga rättigheter påverkat förtroendet för folkbildningen. Misstankarna hade kunnat skingras om utredningen fått i uppdrag att undersöka hur utbrett detta eventuella problem är bland studieförbund respektive folkhögskolor.

Det är angeläget att det vid uppdrag om kontroll, uppföljning och utvärdering tydliggörs vad som avses med begreppen och vari uppdraget består. När begreppen används i allmänhet är definitionen ofta oklar om innehållsfrågan ens berörs.

RIO förutsätter att analys- och utvärderingsmyndigheternas utvärdering av folkhögskolan finansieras genom respektive myndighets anslag och inte belastar anslag 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor i statens budget.

16.4 Ökad transparens och insyn i bidragsanvändningen är nödvändigt för ett ökat förtroende
Utredningen bedömer att det behövs ökad transparens och insyn i bidragsanvändningen inom folkbildningen.

RIO har **inget att erinra** mot utredningens bedömning. Varenda krona som avsätts till folkhögskolorna ska gå till verksamhet som bedrivs i enlighet med gällande regelverk.

16.4.1 Kontrollresultat och kontrollbeslut bör tillgängliggöras

Utredningen bedömer att Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna bör analysera, sammanfatta och publicera resultat från sina uppföljnings- och kontrollinsatser.

RIO har **inget att erinra** mot bedömningen, men vill i sammanhanget framhålla att Folkbildningsrådet publicerar ett stort antal analys- och uppföljningsrapporter varje år och även samtliga avslutade granskningar. RIO förutsätter att det som efterfrågas av utredningen, vilka felaktigheter som ligger bakom eventuella återkrav och därmed hur bidragsmottagaren lever upp till bidragsvillkoren, ska framgå av granskningen.

16.4.2 Studieförbunden bör kunna särredovisa sina kostnader

Utredningen bedömer att Folkbildningsrådet bör i samverkan med studieförbunden verka för ett redovisningssystem som möjliggör särredovisning av statsbidrag på både intäkts- och kostnadssidan

RIO har **inga synpunkter** på systemet för studieförbundens redovisning av statsbidrag men vill framföra följande i det fall motsvarande eller liknande bedömning skulle göras för folkhögskolan i en framtid;

Till skillnad från andra statsbidragsfinansierade verksamheter är folkhögskolornas verksamhet delvis finansierad av staten. Regionerna är medfinansierare av utbildningsformen men också huvudman för 42 av landets folkhögskolor. Därutöver bidrar civilsamhället i form av huvudman för övriga skolor. Det vore sannolikt en stor utmaning att särredovisa statsbidragets andel för varje verksamhet.

Om en redovisning liknande den som framgår av utredningens bedömning mot all förmodan skulle bedömas ändamålsenlig för folkhögskolan kommer den innebära en ökad administration för folkhögskolorna. Med konsekvensen att, givet oförändrade förutsättningar i övrigt, folkhögskolornas verksamhet får minskat utrymme. Den verksamhet som gör stor nytta för såväl individ som samhälle.

Denna ökade administration kommer särskilt drabba folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor då många av dessa, till skillnad från regionägda folkhögskolor, inte har tillgång till administrativt stöd från en förvaltning eller till och med ingår i en sådan.

16.5 De förordningsstyrda bidragsvillkoren bör utökas och förtydligas

Utredningen bedömer att de förordningsstyrda bidragsvillkoren bör utökas och förtydligas.

RIO har **inget att erinra** mot utredningens bedömning.

Att regelverket är tydligt minskar risken för omedveten felaktig användning av statsbidraget. Det ska vara lätt att göra rätt.

16.5.1 För att få statsbidrag ska bidragsmottagarna varje år redovisa till Folkbildningsrådet respektive SISU Idrottsutbildarna vilka samverkansparter som under föregående verksamhetsår har deltagit i den statsbidragsfinansierade folkbildningsverksamheten. Av redovisningen ska framgå hur den samverkande verksamheten har bidragit till att främja de av riksdagen beslutade målen för folkbildningspolitiken

RIO har **inget att erinra** mot en årlig redovisning av samverkansparter, men vill framföra att det är något otydligt i betänkandet om förslaget avser folkhögskolan eller endast studieförbund.

Vi förstår värdet av att redovisa samverkansparter, men ser samtidigt en viss risk för att en sådan redovisning kan innebära en ökad administrativ börda för folkhögskolor. En ökad administrativ börda riskerar att leda till ett minskat utrymme för folkhögskolans faktiska verksamhet, som ju gör stor nytta för såväl individ som samhälle. Om syftet med förslaget är att komma åt samarbeten som kan ifrågasättas utifrån värdegrundsfrågor anser RIO att de demokrativillkor som kommer att implementeras sannolikt blir en minst lika bra åtgärd som att redovisa samarbetsparter.

Utredningen anger att samverkanspart avser ”de organisationer vars medlemmar deltar i den statsbidragsfinansierade verksamheten som bidragsmottagaren är ansvarig för.

Samverkansparter är bidragsmottagarens medlemsorganisationer, underföreningar till medlemsorganisationer och övriga ideella föreningar som inte tillhör de två första grupperna.”

Utredningen beskriver enligt RIO:s uppfattning inte tillräckligt väl vad som avses med begreppet samarbetspart och inte heller vad som avses med ”deltagit i verksamheten”. Precis som utredningen beskriver, så samverkar folkhögskolor med en mycket stor del av civilsamhället. Samarbete förekommer även med andra offentliga organ, med privatpersoner och med olika uppdragstagare. Det är angeläget att redovisningsskyldigheten inte hindrar folkhögskolor från att bjuda in värdefulla gästföreläsare. Vi vill också betona att det behöver ske en skälighetsbedömning när det gäller vem som ska betraktas som en samverkanspart.

Exempelvis anser RIO att det vore värdefullt med vägledning kring om det ska betraktas som en samverkanspart om någon med ett engagemang i folkhögskolans huvudmannorganisation föreläser eller om vårdpersonal från närsamhället föreläser inom ramen för sitt uppsökande arbete.

16.5.2 Förordningen om statsbidrag till folkbildningen bör utökas med demokrativillkor

Utredningen bedömer att ett likalydande demokrativillkor som regeringen föreslår i prop. 2023/24:119 för stöd ur Allmänna arvsfonden bör föras in i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

RIO **har inget att erinra** mot att ett demokrativillkor för statsbidrag till folkhögskolor blir likalydande som ett demokrativillkor för stöd ur Allmänna arvsfonden.

RIO har tidigare i remissvar över betänkandet *Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället* (SOU 2019:35) uttalat att demokrativillkor riskerar att bygga upp nya kontrollsystem och kan innebära en risk för ökad administration för folkhögskolorna. Vi noterar också att de offentligägda folkhögskolorna inte omfattas av demokrativillkor. Utifrån en likabehandlingsprincip bör samma villkor gälla för alla folkhögskolor, oavsett om det är en rörelsefolkhögskola eller en offentligägd folkhögskola.

16.5.3 Villkoren på mottagare av bidrag till civilsamhället bör bli mer enhetliga

Utredningen bedömer att inom ramen för den översyn av statsbidragsbidragsförordningar som Statskontoret rekommenderat regeringen att genomföra bör särskild vikt läggas vid att villkoren på mottagare av statens bidrag till civilsamhället blir mer enhetliga.

RIO **delar inte fullt ut** denna bedömning.

Folkhögskolornas verksamhet är av en annan karaktär; skola, än stora delar av det övriga civilsamhällets; föreningsaktiviteter. Det kan därmed bli en utmaning att utforma enhetliga villkor för mottagare av statens bidrag till civilsamhället.

Att vissa folkhögskolor är offentligt ägda men utbildningsformen i sig ändå är en del av civilsamhället komplicerar bilden ytterligare och kan förstärka utmaningen kring enhetlighet.

16.6 Kontrollen av statsbidraget till folkbildningen behöver bli mer effektiv

Utredningen bedömer att kontrollen av statsbidraget till folkbildningen behöver bli mer effektiv och vidtagna åtgärder bör löpande följas upp och utvärderas.

RIO **delar inte fullt ut** denna bedömning, även om vi välkomnar en mer ändamålsenlig kontroll av statsbidragen till folkhögskolor respektive studieförbund och att kontrollen därför följs upp och utvärderas. RIO betonar att det är viktigt med ändamålsenliga kontroller.

Det är angeläget att det vid uppdrag om kontroll, uppföljning och utvärdering tydliggörs vad som avses med begreppen och vari uppdraget består. När begreppen används i allmänhet är definitionen ofta oklar om innehållsfrågan ens berörs.

På annan plats i betänkandet menar utredningen att ökad kontroll gör att folkhögskolorna förväntas ägna mer fokus på sådana frågor. Detta kommer att innebära en ökad administration för folkhögskolorna, med konsekvensen att folkhögskolornas verksamhet får minskat utrymme, givet oförändrade förutsättningar i övrigt. Folkhögskolornas verksamhet gör stor nytta för såväl individ som samhälle.

Denna ökade administration kommer särskilt drabba folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor då många av dessa, till skillnad från regionägda folkhögskolor, inte har tillgång till administrativt stöd från en förvaltning eller till och med ingår i en sådan.

RIO välkomnar därför en mer ändamålsenlig kontroll som begränsar omfattningen av det administrativa arbetet för folkhögskolorna i allmänhet och de folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolorna i synnerhet.

RIO förutsätter att analys- och utvärderingsmyndigheternas utvärdering av folkhögskolan finansieras genom respektive myndighets anslag och inte belastar anslag 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor i statens budget.

16.6.1. Det ska framgå av statsbidragsförordningen att bidragsmottagare ska ha en intern styrning och kontroll som fungerar på ett betryggande sätt

RIO har **inget att erinra** mot krav på intern styrning och kontroll men ser behovet av ett förtydligande av "betryggande" och, om så inte sker, besked om vilken aktör som ska värdera och tolka vad som avses med begreppet.

16.6.2 Det behövs mer oberoende och förebyggande inslag

Utredningen bedömer att för att öka förtroendet för och effektiviteten i kontrollsystemet hos folkbildningsaktörerna bör det finnas fler oberoende och förebyggande inslag i kontrollerna.

RIO **tillstyrker** ett effektivt kontrollsystem och välkomnar mer förebyggande inslag i kontrollerna. Det ska inte förekomma vare sig medveten felaktig användning av offentliga medel eller, på grund av brister i regleringen av statsbidraget, risker för omedveten felaktig användning.

16.6.3 Inom ramen för det uppdrag som den statliga revisorn i Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna har tilldelats ska granskningen ha en särskild inriktning på kontrollen av statsbidraget till folkhögskolorna respektive SISU Idrottsutbildarna

RIO har **inget att erinra** mot granskning av kontrollen av statsbidraget till folkhögskolorna. Varenda krona som avsätts till folkhögskolorna ska gå till verksamhet som bedrivs i enlighet med gällande regelverk.

16.6.5 Tillgången till kontrollrelaterad kompetens och information behöver förbättras

Utredningen bedömer att det behövs bättre strukturer för att folkbildningsaktörerna på ett effektivt sätt ska kunna ta del av de kunskaps- och informationsinsatser som staten genomför för korrekt bidragsanvändning.

RIO **tillstyrker** att staten utvecklar sina strukturer för dialog med folkhögskolorna.

17.5 Riksrevisionen ska genom årlig revision granska årsredovisningen för Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna

Utredningen föreslår att de redovisningsbestämmelser om årsredovisning och budgetunderlag som Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska följa ska föras från riktlinjerna in i statsbidragsförordningen. Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska lämna kopior av årsredovisningen till Riksrevisionen. Den som har tagit emot statsbidrag ska vara skyldig att till Folkbildningsrådet respektive SISU Idrottsutbildarna lämna de uppgifter och de upplysningar som behövs för Riksrevisionens granskning av Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna. Den nuvarande regleringen i statsbidragsförordningen innebärande att staten ska ges möjlighet att utse revisor i Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska upphöra att gälla.

Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska säkerställa att de lämnar årsredovisning och budgetunderlag till regeringen enligt de riktlinjer som regeringen meddelar. Regeringen ska säkerställa att Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna följer regeringens riktlinjer avseende bestämmelserna i förordningen (2000:65) om årsredovisning och budgetunderlag

RIO delar inte fullt ut förslaget.

Inledningsvis vill RIO betona att vi ser Riksrevisionens granskning av Folkbildningsrådets årsredovisning som en utveckling av självförvaltningsmodellen och legitimering av denna modell. RIO har sedan lång tid tillbaka sett fram emot att en statlig revisor skulle utses och välkomnar att staten nu gjort detta.

RIO vill dock ställa frågan om Riksrevisionen med sitt grundlagsskyddade uppdrag kan få detta uppdrag?

Vi ser också med viss oro på att folkhögskolor ska vara skyldiga att till Folkbildningsrådet lämna de uppgifter och de upplysningar som behövs för Riksrevisionens granskning av Folkbildningsrådet, eftersom detta kommer innebära en ökad administration för folkhögskolorna. Konsekvensen riskerar att bli att folkhögskolornas verksamhet får minskat utrymme, givet oförändrade förutsättningar i övrigt. Folkhögskolornas verksamhet gör stor nytta för såväl individ som samhälle. RIO förutsätter att efterfrågade uppgifter och upplysningar som folkhögskolor lämnat tidigare inte omfattas av förslaget.

Denna ökade administration kommer särskilt drabba folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor, då många av dessa, till skillnad från regionägda folkhögskolor, inte har tillgång till administrativt stöd från en förvaltning eller till och med ingår i en sådan.

Eftersom Riksrevisionen årligen ska granska Folkbildningsrådets årsredovisning ställer sig RIO något tveksam till behovet av att också ange att regeringen ska säkerställa att Folkbildningsrådet följer regeringens riktlinjer avseende bestämmelserna i förordningen (2000:65) om årsredovisning och budgetunderlag.

18.1.4 Återbetalade medel ska i vissa fall betalas tillbaka till staten

Utredningen bedömer att en praxis för återbetalning av bidragsmedel som inte återbetalas i nära anslutning till utbetalningen av medlen bör utarbetas i dialog mellan Folkbildningsrådet, SISU Idrottsutbildarna och ansvarigt departement. I fråga om att disponera anslagsmedel bör regeringen ta ett samlat grepp kring civilsamhällesorganisationerna Riksidrottsförbundet, Svenskt Friluftsliv och folkbildningsorganisationerna.

RIO har **inget att erinra** mot utredningens bedömning men vill framhålla nämnda civilsamhällesorganisationers olika karaktär vilket skulle kunna försvåra ett samlat grepp kring disponering av anslagsmedel.

18.1.4 Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska som huvudregel likt myndigheter fortsatt kunna omfördela återbetalda medel till annan verksamhet som omfattas av anslagsändamålet oavsett vilket budgetår som utbetalning och återbetalning hänförs till
Utredningen föreslår att om återbetalningarna uppgår till ett väsentligt belopp i relation till anslagets storlek ska medlen i stället återbetalas till staten. Med väsentligt belopp ska avses belopp som under ett budgetår uppgår till mer än 10 miljoner kronor på ett anslag. De medel som överstiger 10 miljoner kronor ska återbetalas. För anslag 14:1 som utbetalas av både Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska beloppsgränsen sättas procentuellt i förhållande till tilldelade medel. Återbetalningsskyldighet införs genom att villkor införs i

anslagsbrev för folkbildningen om att bidrag som återbetalas från studieförbund, RF-SISU-distrikt eller från folkhögskolor till Folkbildningsrådet eller SISU Idrottsutbildarna ska återbetalas till staten

RIO avstyrker förslaget om och reglering av återbetalningsskyldighet.

Anslag till folkhögskolornas verksamhet ska användas till just folkhögskoleverksamhet. RIOs uppfattning är att Folkbildningsrådet inom ramen för nu gällande modell kunnat se till att återbetalda medel används till folkbildningsverksamhet.

För övrigt är, mot bakgrund av föreslagen nivå, skillnader vad gäller nivåerna på de för folkhögskolors del aktuella anslagen 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor, 14:3 Bidrag till tolkutbildning och 14:4 Särskilt utbildningsstöd väsentliga.

18.2.3 Nuvarande ordning för hantering av oförbrukade medel ska lämnas oförändrad men transparensen behöver öka

Utredningen bedömer att regeringen årligen bör ställa krav i riktlinjerna för Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna att de ska redovisa oförbrukade medel.

RIO tillstyrker bedömningen.

18.2.3 Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarnas nuvarande ordning för hantering av oförbrukade medel lämnas oförändrad i avvaktan på utvärdering av de nya modellerna för fördelning av bidragsmedel. Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska årligen till regeringen redovisa dels omfattningen på oförbrukade medel vid studieförbund, RF-SISU-distrikt och folkhögskolor, dels vad organisationerna planerar att använda de oförbrukade medlen till.

RIO tillstyrker förslaget.

Vi vill i sammanhanget framhålla att det är angeläget med förutsägbarhet och långsiktighet för att folkhögskolorna på bästa sätt ska kunna göra nytta för såväl individ som samhälle.

18.2.4 För det fall att en återbetalningsskyldighet beträffande oförbrukade medel ska införas ska det ske genom att en bestämmelse införs i förordningen (2015:2018) om statsbidrag till folkbildningen som innebär att statsbidrag som inte har utnyttjats av bidragsmottagarna under ett budgetår ska betalas tillbaka till Folkbildningsrådet eller SISU Idrottsutbildarna. Vidare föreslås att de medel som betalas tillbaka ska omfördelas och inte ingå i det villkor som föreslås i betänkandets avsnitt 18.1.4

RIO tillstyrker förslaget.

19.1 Utredningens samtliga förslag ska träda i kraft den 1 januari 2026

RIO avstyrker det föreslagna datumet för ikraftträdande.

RIO anser att förslagen bör träda i kraft den 1 januari 2027. Skälen för detta redogörs för i avsnitt A om förslag och bedömningar. RIO delar utredningens uppfattning om att de nya bestämmelserna bör träda i kraft tillsammans och så snart som möjligt, vilket enligt RIO:s uppfattning bör vara 2027.

19.2 Äldre bestämmelser ska fortsatt gälla för beslut om statsbidrag som har fattats före ikraftträdandet

RIO tillstyrker förslaget.

Det är angeläget med förutsägbarhet för folkhögskolorna i beslutsprocessen.

B. RIO:s synpunkter på utredningens konsekvensanalys

RIO lämnar nedan synpunkter på de delar av utredningens konsekvensanalys som berör folkhögskolan. Analyserade konsekvenser som endast berör studieförbund kommenteras inte.

20.7.4 Statsbidragsberättigade folkhögskolor

Utredningen skriver: "Genom att noggrant följa upp folkhögskolorna kan regeringen, regionerna och kommunerna få information om att offentliga medel används effektivt. Detta kan få konsekvenser för region- och rörelseägda folkhögskolor att vilja förbättra undervisningen och effektivisera användningen av offentliga medel. Med en ökad transparens om hur offentliga medel används och vad folkhögskolans kurser leder till skapas större förtroende för folkhögskolan. Detta kan ha betydelse för folkhögskolans olika finansierare att vilja fortsätta finansiera folkhögskolan. Utredningens förslag om att återkräva bidrag över ett visst belopp ska återbetalas till staten påverkar folkhögskolorna till viss del eftersom tidigare har dessa medel helt eller delvis omfördelats bland folkhögskolorna."

RIO **tillstyrker** att offentliga medel ska användas effektivt. Men då kommunerna inte är medfinansierare av folkhögskolorna har RIO svårt att se just kommunernas intresse av hur folkhögskolorna använder medel finansierade av i första hand staten, i andra hand regionerna.

Mot bakgrund av skrivning om folkhögskolans finansierares vilja till fortsatt finansiering är det angeläget att staten har en dialog med regionerna vid utformning av mål och syfte. För folkhögskolan är det bra om statens och respektive regions mål och syfte är så lika som möjligt. Om inte finns risk för ytterligare kontrollfunktioner som kan förvärra den administrativa bördan för folkhögskolorna. Motstridiga mål och syften försvårar en nationell folkbildnings- och folkhögskolepolitik.

Av direktiven till utredningen framgår att det ska finnas ett ökat ifrågasättande av finansieringen av folkbildningen – här utgår RIO från att folkhögskolan avses – och att förtroendet för hanteringen av statsbidragen behöver stärkas väsentligt. Utredningen bekräftar direktiven och anger på annan plats i betänkandet att det råder en förtroendekris.

RIO noterar att det framförts kritik mot folkbildningen men att folkhögskolor inte känner igen detta ifrågasättande i sin vardag. Folkhögskolor upplever snarare ett brett stöd från samhällets aktörer.

20.7.7 Konsekvenser för civilsamhällets självständighet och möjlighet att bidra till ett demokratiskt samhälle

"De lämnade förslagen ökar långsiktigt tilliten till folkbildningens aktörer och därmed kommer både direkt och indirekt bidra till civilsamhällets möjlighet att bidra till ett demokratiskt samhälle. Folkbildningen bör omfattas av det demokrativillkor regeringen föreslår i proposition 2022/23:46 Statens stöd till trossamfund samt demokrativillkor vid stöd till civilsamhället. Då utredningens förslag innebär att självförvaltningsmodellen bibehålls bedöms inte civilsamhällets självständighet påverkas av förslaget. De åtgärder utredningen föreslår för ökad kontroll, uppföljning och utvärdering bedöms inte påverka civilsamhällets självständighet på annat sätt än att aktörerna förväntas ägna mer fokus på sådana frågor."

RIO **delar inte fullt ut** den beskrivna konsekvensen.

Av direktiven till utredningen framgår att det ska finnas ett ökat ifrågasättande av finansieringen av folkbildningen – här utgår RIO från att folkhögskolan avses – och att förtroendet för hanteringen av statsbidragen behöver stärkas väsentligt. Utredningen bekräftar direktiven och anger på annan plats i betänkandet att det råder en förtroendekris.

RIO noterar att det framförts kritik mot folkbildningen men att folkhögskolor inte känner igen detta ifrågasättande i sin vardag. Folkhögskolor upplever snarare ett brett stöd från samhällets aktörer.

Att folkhögskolor förväntas ägna mer fokus på frågor som ökad kontroll, uppföljning och utvärdering kommer innebära en ökad administration för folkhögskolorna. Med konsekvensen att, givet oförändrade förutsättningar i övrigt, folkhögskolornas verksamhet får minskat utrymme. Den verksamhet som gör stor nytta för såväl individ som samhälle.

Denna ökade administration kommer särskilt drabba folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor då många av dessa, till skillnad från regionägda folkhögskolor, inte har tillgång till administrativt stöd från en förvaltning eller till och med ingår i en sådan.

20.8 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

“Utredningens förslag innebär nya mål, nya indikatorer, förstärkt uppföljning och kontroll samt förbättrad utvärdering. (...) Genom att ha tillgång till bättre beslutsunderlag kan kommuner och regioner göra bättre val som i sin tur kan leda till mer effektiv användning av offentliga medel. Genom att förbättra uppföljnings- och utvärderingsprocesserna samt kontrollen, kan kommuner och regioner säkerställa att den folkbildning som finansieras verkligen bidrar till kommunala och regionala mål.”

RIO **tillstyrker** att offentliga medel ska användas effektivt. Men då kommunerna inte är medfinansierare av folkhögskolorna har RIO svårt att se just kommunernas intresse av hur folkhögskolorna använder medel finansierade av i första hand staten, i andra hand regionerna.

Mot bakgrund av skrivning om regionala mål är det angeläget att staten har en dialog med regionerna vid utformning av mål och syfte. För folkhögskolan är det bra om statens och respektive regions mål och syfte är så lika som möjligt. Om inte finns risk för ytterligare kontrollfunktioner som kan förvärra den administrativa bördan för folkhögskolorna. Motstridiga mål och syften försvårar en nationell folkbildnings- och folkhögskolepolitik.

C. RIO:s avslutande kommentarer

RIO kommenterar nedan betänkandet i övrigt och lyfter perspektiv som saknas i betänkandet.

RIO:s synpunkter på övriga skrivningar i betänkandet

“Folkhögskolor drivs av en rad olika huvudmän; majoriteten av dessa skolor, 113 av 155, drivs av idéburna organisationer, medan en mindre del är regionägda. Religiöst orienterade huvudmän utgör den största gruppen”

RIO **ser positivt på** att utredningen klagör att många av folkhögskolornas huvudmän är religiöst orienterade. Frikyrkorörelsen var en av de folkrörelser som tidigt startade egna folkhögskolor.

”Utredningen konstaterar flera utvecklingsbehov; Folkbildningen behöver bli bättre på att nå nya grupper och möta antidemokratiska tendenser”

Naturligtvis är det så att folkhögskolans som all annan verksamhet kan utvecklas och bli bättre men RIO **ställer sig frågande** till utredningens uppfattning att folkhögskolan behöver bli bättre på att nå nya grupper som skulle vara underrepresenterade i folkbildningens verksamheter. Bred rekrytering är redan ett aktivt arbete på folkhögskolorna. Detta i enlighet med ett av statens syften med stödet till folkhögskolor; att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.

Då folkhögskolan är en utbildningsform med plats för möten är det angeläget att framhålla att breddad rekrytering inte ska innebära ett minskat fokus på övriga grupper. Folkhögskolan är en plats för alla.

Nu anges i betänkandet grupper som är underrepresenterade i folkbildningens verksamheter och därmed folkhögskolans. Utredningen anger att deltagarnas bakgrund varierar mellan olika kurser och för delar av utbudet har folkhögskolan liknande utmaningar som övriga delar av folkbildningen. RIO tolkar detta som att utredningen med “delar av utbudet” avser särskild kurs. Men om läsningen ska förstås som att det avser grupper underrepresenterade i samhället vill RIO hävda att folkhögskolan är den utbildningsform som i hög utsträckning når till exempel personer med funktionsnedsättning och utrikes födda. Folkhögskolan är tidig, ofta före det övriga utbildningsväsendet, med att identifiera nya målgrupper utifrån behov som staten inte alltid identifierar men som ligger i linje med folkbildningspolitikens mål och syften. En jämförelse med övrig vuxenutbildning vore mer träffsäker och intressant för att beskriva folkhögskolans samhällsnytta.

Förutsättningarna för breddad rekrytering ges av regering och riksdag i form av nivån på anslaget till folkhögskolan i statens budget. Jämfört med 2022 har utbildningsplatserna minskat i antal med ca 4 000. Det blir under de förutsättningarna en utmaning att nå fler deltagare. RIO förutsätter att utredningens bedömning inte ska innebära att antalet deltagare från övriga grupper ska minska.

Vidare kan styrningen av och kvaliteten på andra aktörers verksamhet påverka folkhögskolans möjligheter till breddad rekrytering. Ett exempel är Arbetsförmedlingen som kan anvisa till Studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF) men vars verksamhet inte är likvärdig över hela landet. Ett annat är kommunerna som kan informera om möjligheten till Svenska för invandrare (sfi) på folkhögskola och vars studie- och yrkesvägledare kan vägleda människor till studier på folkhögskola men där kännedomen om utbildningsformen folkhögskola är högst varierande.

Det faktum att det finns brister i Sveriges Kommuner och Regioners överenskommelse om mobilitetsstöd med konsekvens att detta stöd kan utebli för utomlänsdeltagare vid filial försvårar riksrekrytering till folkhögskola. Även detta kan påverka folkhögskolans möjligheter till breddad rekrytering.

Något som är utmärkande för folkhögskolan är möten och samtal. Ofta mellan deltagare där demokrati problematiseras och där det kan finnas de som tvivlar på eller aktivt motarbetar demokratin. Folkhögskolan är en miljö där sådana diskussioner kan föras.

”Folkbildningen har haft svårt att visa konkret på vilka samhällsvinster man bidrar med”

Utbildningsformen folkhögskola kan behöva beskrivas i än större omfattning än vad som hittills gjorts. RIO delar utredningens uppfattning att en del av folkhögskolans betydelse för individ och samhälle kan vara svår att mäta och att det bidrar till utmaningar med att kunna ge en helhetsbild av folkhögskolans långsiktiga effekter.

RIO vill dock **påminna om** den samhällsekonomiska effektutvärdering³ som konsultföretaget Payoff gjort av folkhögskolan vars resultat RIO kommunicerat och som uppmärksammats i media och av andra aktörer. Effektutvärderingen visar tydligt att deltagare som studerar på folkhögskola skapar ökade samhällsekonomiska intäkter efter att de har avslutat sina studier och att folkhögskolorna skapar regionalekonomiska effekter på de orter där de är etablerade; drygt 50 miljoner kr per år och skola.

RIO noterar också att utredningen uppmärksammar Folkhögskoleenkäten⁴ som genomförs årligen och som undersöker deltagarnas upplevelser av sina studier på folkhögskola. Resultatet visar bland annat en tydlig förflyttning närmare vidare studier och arbete.

Ett annat exempel är den undersökning⁵ av folkhögskoledeltagares samhällsengagemang som genomfördes av Ersta Sköndal Bräcke högskola och Handelshögskolan i Stockholm som visade folkhögskolans betydelse för deltagarnas ökade samhällsengagemang.

RIO vill även lyfta fram deltagare med funktionsnedsättning. Studier från bland annat Jönköping University, pekar på att just folkhögskola är en mycket viktig och bra utbildningsform för just denna målgrupp, bland annat utifrån att den på ett gynnsamt sätt kombinerar personlig utveckling och bildning.¹ På folkhögskolans allmänna kurs har vissa deltagare som tidigare studerat på anpassad skola uppnått gymnasiebehörigheter, detta utifrån anpassning och förlängd kurstid.

”Utmaningen nu är snarare att vårda de nyfikna, bildande samtalen, att veta vilken information som är sann och relevant, samt att ta sig tid att göra kunskapen till sin. Detta är en av de stora omvärldsförändringar som både utmanar folkbildningen och innebär att den kanske behövs mer än någonsin, men delvis på ett annat sätt. Folkbildningens bildningsuppdrag förändras. Från att föra kunskap till befintliga sociala nätverk till att hjälpa människor att lyfta blicken, sortera, värdera, tänka efter samt skapa sammanhang där så kan ske.”

RIO **ställer sig bakom** utredningens beskrivning av folkhögskolans utmaning och att folkhögskolan behövs mer än någonsin.

”Statistiken visar att det är en förhållandevis resursstark grupp som vänder sig till folkbildningen. De är oftare välutbildade och väletablerade i samhället. Detta hänger delvis samman med folkbildningens nära relation med övriga civilsamhället. De som är aktiva i föreningar oavsett om det är kultur, idrott eller annat, är också de som är aktiva i folkbildningen.”

RIO **ställer sig frågande** till utredningens beskrivning av folkhögskolans deltagare. Deltagare på allmän kurs saknar behörighet till vidare studier på gymnasial nivå och/eller högskola/universitet. Beskrivningen kan dock i viss mån vara relevant för deltagare på vissa

³ Samhällsekonomisk effektutvärdering av folkhögskolan, Payoff AB 2022.

⁴ Resultatrapport Folkhögskoleenkäten 2024, Sveriges folkhögskolor.

⁵ Ett engagerande mikrokosmos - Folkhögskoledeltagarna och deras samhällsengagemang, Folkbildningsrådet 2021.

särskilda kurser. Här är det sannolikt så att utredningen använder begreppet *folkbildningen* när det är studieförbunden som beskrivs.

”Staten bör vid behov ge särskilda riktade statsbidrag utanför folkbildningsanslaget om man vill uppmärksamma särskilda frågor, målgrupper eller perspektiv”

RIO **noterar** att utredningens bedömning skiljer sig från regeringens linje. Regeringen har hittills varit tydlig med att man vill ha en finansiering av mer permanent långsiktig karaktär utan inslag av tillfälliga stöd, en principiell hållning som RIO i grunden delar även om RIO naturligtvis välkomnar ett erkännande av utbildningsformen folkhögskola i form av ökade statsbidrag oavsett form. RIO avvaktar besked från regeringen hur man förhåller sig till utredningens bedömning om särskilt riktade statsbidrag vid behov.

”Folkhögskolorna fyller en viktig funktion i utbildningssystemet. (...) Trots dessa avvikelser jämfört med det formella utbildningssystemet kan folkhögskola ge behörighet till högre utbildning. Denna särställning bör säkerställas. Detta är särskilt viktigt att beakta om självstyret avvecklas och ansvaret för statsbidrag till folkhögskola flyttas till befintlig myndighet där andra utbildningsformer dominerar.”

RIO **ställer sig bakom** utredningens beskrivning av folkhögskolan och att utbildningsformens särställning ska säkerställas samt välkomnar att utredningen framhåller folkhögskolans studieomdöme.

”Det finns ett egenvärde med breda överenskommelse kring frågor som rör människors bildningsresa, det intellektuella rummet som bildning sker i och kring civilsamhällesfrågor. Ökad politisering kring folkbildningspolitiken riskerar ge folkbildningen i sig en stämpel av att vara politiserad.”

RIO **ställer sig bakom** utredningens beskrivning. Det finns historiskt ett starkt samförstånd kring folkbildningens betydelse för Sverige.

”Det kommer ställas nya krav på studieförbunden och folkhögskolorna att ständigt uppdatera sin omvärldsanalys, ständigt diskutera varför man finns och utifrån det söka sig dit där man gör störst nytta.”

RIO **menar** att dessa krav inte är nya. Folkhögskolorna uppdaterar regelbundet sin omvärldsanalys och diskussionen om varför verksamheten är angelägen är ständigt pågående. Förnyelse är att betrakta som tradition inom folkhögskolan. Nyttospekten kunde dock problematiserats. Det är till exempel inte alltid individens perspektiv överensstämmer med arbetsmarknadens eller samhällets.

”Staten är emellertid inte den enda finansiären av folkbildning. Kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra – såväl offentliga som ickeoffentliga aktörer – ger bidrag till folkbildning. De olika finansiärerna kan ha olika mål och syften med sin bidragsgivning.”

Mot bakgrund av skrivning om olika finansiärers eventuella olika mål och syften är det angeläget att staten har en dialog med regionerna vid utformning av mål och syfte. För folkhögskolan är det bra om statens och respektive regions mål och syfte är så lika som möjligt. Om inte finns risk för ytterligare kontrollfunktioner som kan förvärpa den administrativa bördan för folkhögskolorna. Motstridiga mål och syften försvårar en nationell folkbildnings- och folkhögskolepolitik.

RIO **anser** att staten bör ta över ansvaret för hela finansieringen av utbildningsformen folkhögskola.

Perspektiv som RIO saknar i betänkandet

Generellt hade RIO **önskat** en mer tydlig hantering av begreppet *folkbildningen* och vad som avses när begreppet används i betänkandet. Vid läsning uppstår ibland en osäkerhet om det verkligen är studieförbunden och folkhögskolorna som avses. Det är inte korrekt att avhandla en av aktörerna och dess verksamhet och beskriva detta som *folkbildningen*.

Folkhögskolan som utbildningsform

RIO välkomnar att utredningen uppmärksammar folkhögskolans roll i kulturpolitiken men dess betydelse för bland annat utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken är av minst lika stor vikt.

Folkhögskolan är en utbildningsform och en del av det svenska utbildningsväsendet. RIO noterar att folkhögskolan inte beskrivs som utbildningsform i samma bemärkelse som i prop. 2013/14:172 Allas kunskap – allas bildning där folkhögskolan som en egen utbildningsform i utbildningssystemet, med bland annat stora möjligheter att nå människor som inte deltar i det övriga utbildningssystemet, tydliggjordes och utbildningsformens särart beskrevs. För folkhögskolorna är detta av stor betydelse då formuleringen i sig positionerar folkhögskolan i det svenska utbildningsväsendet.

RIO saknar en närmare beskrivning av den omfattande interaktion folkhögskolan har med flera myndigheter, till exempel Centrala studiestödsnämnden (CSN), UHR och Arbetsförmedlingen. Deltagare på folkhögskola är berättigade till studiestöd och efter avslutade studier behöriga att söka till vidare studier på högskola/universitet. Antalet tidigare folkhögskoledeltagare som antas till högskola/universitet har ökat.

Vidare saknar RIO en närmare beskrivning av hur framgångsrik utbildningsformen folkhögskola är. Till exempel den stora andel av deltagarna som går direkt ut i arbete eller till vidare studier på framför allt högskola/universitet efter avslutade studier på folkhögskola.

Folkhögskolans finansiering

RIO saknar en närmare beskrivning av vilka ekonomiska förutsättningar i första hand staten och i andra hand regionerna ger folkhögskolorna och de utmaningar dessa förutsättningar innebär för utbildningsformen.

På senare år har anslaget till folkhögskolan i statens budget minskat. Mindre belopp har skjutits till vilket är välbehövligt men otillräckligt med tanke på kostnadsökningar. Många folkhögskolor måste skära ner och tvingas ägna sig åt sidoverksamheter som till exempel att driva konferensanläggningar för att överhuvudtaget överleva.

Folkhögskolornas ekonomiska situation innebär behov av omställning av verksamheten vilket påverkar densamma. Detta medför sannolikt minskad kapacitet att motsvara förväntningar på nya uppgifter av främst administrativ karaktär.

Vidare saknar RIO en problematisering i betänkandet om regionernas två roller; som medfinansier av utbildningsformen och som huvudman för 42 folkhögskolor. RIO menar att folkhögskolorna ska ha samma ekonomiska offentliga stöd oavsett huvudman. Administrativt har regionägda folkhögskolor, till skillnad från folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och

föreningsdrivna folkhögskolor, tillgång till stöd från en förvaltning eller till och med ingår i en sådan.

Internatet och övriga skollokaler

Utredningen behandlar inte internatet utan nämner boendefrågan endast i förbigående. Internatet är en väsentlig del av utbildningsformen folkhögskola men innebär högre kostnader. RIO saknar därför en problematisering av förutsättningar för folkhögskolor att bedriva verksamhet med internat.

Internatet är nära nog en förutsättning för att en folkhögskola ska kunna erbjuda utbildningar med riksintag. Det är också en del av studiemiljön och har stor pedagogisk betydelse. Men anslaget nivå och utformning innebär stora utmaningar för folkhögskolor med internat. De ekonomiska möjligheterna att driva internat minskar. En utveckling kan skönjas med risk för att internatfolkhögskolor ersätts av dagfolkhögskolor och filialer med verksamhet förlagd till städer; andelen deltagare som bor på internat minskar.

En målgrupp som drabbas särskilt hårt av en sådan utveckling är personer med funktionsnedsättning. För många av dem är folkhögskolan det enda reella utbildningsalternativet och tillgången till internat i många fall en förutsättning för att de ska kunna börja studera. Att flytta hemifrån och växa som självständig individ är även en viktig aspekt utifrån ett livsutvecklingsperspektiv. Andelen deltagare med funktionsnedsättning som bor på internat är högre än den för övriga.

Denna deltagargrupp är i högre omfattning än andra beroende av att de lagrum som är tilltänkta att stödja personer med funktionsnedsättning tillämpas konsekvent och bygger på en nationell samsyn. RIO vill här lyfta fram att en del kommuners tillämpning av stöd i studierna, genom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och hälso- och sjukvårdslagen, inte tillämpas konsekvent då en studerande söker till folkhögskola. Då dessa lagstadgade stöd inte medger studier på folkhögskola undermineras därmed möjligheten för deltagare att studera på folkhögskola. Vidare har RIO genom medlemmar hörsammat att det finns ytterligare hinder för studerande med omfattande funktionsnedsättning på folkhögskola, då det kan vara svårt att få färdtjänst utanför den egna kommungränsen.

När kommunerna inte vill medfinansiera givna stöd, eller tillämpar dem på ett inkonsekvent sätt hamnar dessa deltagare i en utsatthet som kan medföra en rad negativa konsekvenser, exempelvis ett samhällsligt utanförskap.

Utredningen bortser även från utmaningarna med finansieringen av övriga skollokaler. I de fall folkhögskolan är hyresgäst ökar kostnader för hyra, när folkhögskolan är fastighetsägare finns inte ekonomiska möjligheter till renovering och upprustning i den omfattning som behövs; underhållsskulden ökar.

Pedagogernas och skollärans fortbildning

RIO saknar en närmare beskrivning av bristen på resurser till folkhögskolans pedagogers fortbildning. Sådana insatser ska ses som en del av utbildningsformens kvalitet. I skolväsendet införs nu ett professionsprogram för lärare, där kompetensutveckling är det centrala. Lärarna i skolväsendet ska kunna meritiera sig till olika meriteringsnivåer och tanken är att det nationella professionsprogrammet ska leda till förbättrad undervisning i skolan. Lärarna ges genom professionsprogrammet nya möjligheter att utveckla sin professionella kompetens under hela

sitt yrkesliv. Denna eller en motsvarande möjlighet för folkhögskolans pedagoger och skolledare saknas.

Utifrån de förslag som utredningen formulerat avseende måluppfyllnad och delmål förutsätter detta ökade fortbildningsinsatser för folkhögskolans personal. Folkhögskolorna saknar idag möjlighet att på samma villkor som andra lärare få tillgång till nationella fortbildningsinsatser. Exempelvis skulle det ges möjlighet för folkhögskolans lärare och rektorer att ingå i professionsprogrammet. Löpande fortbildning och tillgång till det medför högre kvalitet, utveckling och kapacitet att uppfylla intentionerna med statens folkbildningspolitiska mål.

RIO ställer sig bakom utredningens resonemang om att nya förändrade krav förutsätter kontinuerlig kompetensutveckling för att möta upp samhällets och deltagarnas behov, detta för att stärka och utveckla folkhögskolans kvalitet.

RIO menar att det är önskvärt att lärarna får tillgång till nationella fortbildningsinsatser för att vara en given part och aktör i det svenska utbildningsväsendet på samma premisser som övriga. Ett starkt skäl till detta är att folkhögskolan som egen utbildningsform "är en del av utbildningssektorn, tillsammans med bland annat skolan, universitet och högskolor samt yrkeshögskolan".² På så vis torde samma grundläggande villkor gälla för möjligheter till professionsutveckling. I synnerhet i de delar som är kopplade till reglering och regelverk som formulerats i förordningen exempelvis bedömningspraktiker, intygsgivning och så vidare.

Forskning om folkhögskolan

RIO noterar att utredningen generellt betonar vikten av forskning vilket i sin tur kan generera ökad förståelse och i sig stärka folkbildningens roll och effekter i samhället. Utifrån tidigare nämnd proposition konstaterar RIO att den del om forskning som beskriver hur kunskapen om folkbildning och därmed folkhögskola beforskats under de senaste åren saknas. Forskning om folkbildning och folkhögskola är utifrån RIO:s perspektiv oerhört viktigt för folkhögskolans utveckling och verksamhet.

Inom folkbildningen finns en rad sammanhang och aktiviteter, initierat av olika aktörer med syfte att skapa mötesplatser för möten mellan praktik och forskning. En del av dessa har skapats av intresseorganisationerna RIO och Offentligägda folkhögskolors intresseorganisation (OFI) själva, andra aktörer är Mimer och Föreningen för folkbildningsforskning. Dessa arenor skapar utrymmen för kritisk reflektion, problematisering och nätverkande vilket i sin tur kan ligga till grund för såväl innovation som kunskapsförstärkning.

Behovet av ökad kunskap om folkhögskola utifrån forskningsfältet är angeläget för folkhögskolans framtid. Precis som tidigare nämnd proposition anger är behovet av forskning om folkbildningen och dess förutsättningar ett ständigt behov.

Trots att folkhögskolan är en egen utbildningsform finns det behov av att den tydligare positioneras i ett nationellt forskningsssammanhang. Dels utifrån utredningens egna syften och mål med den nationella folkbildningspolitiken, dels utifrån folkhögskolornas pedagogiska utveckling. För att detta ska kunna uppnås menar RIO att mer etablerade strukturer och arenor för fri forskning om folkhögskola behöver etableras.

Folkhögskolan som en del av krisberedskapen

RIO saknar en närmare beskrivning av folkhögskolan som en del av krisberedskapen.

Att förmå upprätthålla demokratin som vårt grundläggande värde och värna samhällets funktionalitet är syftet med svensk krisberedskap. I kristider spelar civilsamhället ofta en avgörande roll för att samhällsviktig verksamhet ska kunna fungera. Utbildning är en sådan samhällsviktig funktionalitet. Forsvarsberedningen har också lyft vikten av att utbildningsverksamhet kan upprätthållas vid höjd beredskap.

Utbildningsformen folkhögskola och i synnerhet de rörelsedrivna folkhögskolorna är en del av civilsamhället. Folkhögskolan är en viktig aktör för demokratins utveckling, såväl idag som i ett historiskt perspektiv.

Folkhögskolan bidrar till att uppfylla det i regeringsformen uttryckta målet om den enskildes välfärd i form av rätt till utbildning. Folkhögskolan är också, i en tid av urbanisering, en av få institutioner med verksamhet spridd över landet. Den är således viktig för beredskapen på mindre orter och landsbygd.

Folkhögskolor ger flera yrkesutbildningar som säkerställer kompetensförsörjning till samhällsviktig verksamhet; vård- och omsorgsutbildningar och räddningstjänstutbildning. Folkhögskolan är även viktig för samhällsfunktionerna måltidsverksamhet och skydd av civilbefolkningen. Skolorna bedriver måltidsverksamhet och tack vare sina anläggningar kan många av folkhögskolorna genomföra en storskalig inkvartering där civilbefolkningen kan söka fysiskt skydd.

Folkhögskolor har redan startat allmänna kurser med fokus på beredskap utifrån ett civilsamhällesperspektiv. Detta bland annat utifrån att totalförsvaret och Nato från och med höstterminen 2025 kommer att ingå i ämnet samhällskunskap i gymnasieskolan.

Demokratin och civilsamhället

RIO saknar en närmare beskrivning av samhällsutvecklingen i Sverige och övriga världen. Demokratin i världen minskar och autokratiseringen av länder har ökat kraftigt. En autokratisk utveckling börjar ofta med ifrågasättande av och senare nedmontering av civilsamhället. Folkhögskolan som utbildningsform och de 114 folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolorna är en del av det svenska civilsamhället.

Det är angeläget att demokrati inte blir ett ord utan konkretion. Vad menar vi med demokrati? Vilket innehåll fyller vi ordet med? Vad konkret krävs för att någonting ska kunna betecknas som demokratiskt? Utredningen hade med fördel kunnat problematisera och utvecklat resonemangen kring detta.

Framtidens folkhögskola

RIO saknar en närmare beskrivning av vikten av bred politisk dialog och samsyn kring framtidens folkhögskola. Utbildningsformen och dess särart måste säkerställas.

Anna Ekström
Ordförande

Olle Westberg
Generalsekreterare